

University of Groningen

De gevolgen van het verdwijnen van de lokale supermarkt voor de inwoners van Ulrum, Groningen

Haartsen, Tialda; Christiaanse, Suzan; Puister, Charlotte

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Haartsen, T., Christiaanse, S., & Puister, C. (2016). *De gevolgen van het verdwijnen van de lokale supermarkt voor de inwoners van Ulrum, Groningen*. Rijksuniversiteit Groningen. Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

De gevolgen van het verdwijnen van de lokale supermarkt voor de inwoners van Ulrum, Groningen

Tialda Haartsen, Suzan Christiaanse en Charlotte Puister

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen

2016

Samenvatting

Op 1 juni 2015 is de SPAR supermarkt in het Noord-Groningse dorp Ulrum gesloten. Bij de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit doen we onderzoek naar de relatie(s) tussen voorzieningen, leefbaarheid en bevolkingskrimp. Het proces van het verdwijnen van een supermarkt is een interessante casus voor deze onderzoekslijn. Om er achter te komen hoe de inwoners van Ulrum de sluiting van de SPAR ervaren, en wat volgens hun de gevolgen zijn voor de leefbaarheid in het dorp, hebben we in mei 2015 een enquête onder alle inwoners van Ulrum gehouden.

Uit het onderzoek blijkt dat veel respondenten wel eens gebruik maakte van de SPAR. Een kwart van de respondenten geeft aan ook de secundaire functies van de SPAR, zoals de pinautomaat, apotheek, post ontmoetingsplaats-functie vaak te gebruiken. Het valt op dat vooral de ouderen en mensen zonder gemotoriseerd vervoer vaker gebruik maken van de SPAR, zowel voor boodschappen als voor de secundaire functies. Dertig procent van de respondenten is echt afhankelijk is van de SPAR voor hun dagelijkse boodschappen, met name ouderen en degenen die geen beschikking over gemotoriseerd vervoer hebben. Van de respondenten geeft 60% aan zich verbonden te voelen met Ulrum, maar dit hangt niet samen met mate waarin men gebruik maakt van de SPAR.

De grote meerderheid van de respondenten vindt het jammer vindt dat de SPAR dicht gaat. Reacties lopen uiteen van boos, verdrietig tot gelaten. Men vindt het soms jammer voor zichzelf, voor anderen (de ouderen) of voor het dorp. We hebben verschillende soorten functies en betekenissen van de SPAR voor de inwoners van Ulrum geanalyseerd: de primaire functie (boodschappen doen), de symbolische betekenis (een dorp 'hoort' een supermarkt te hebben waar de inwoners boodschappen kunnen doen), de ontmoetingsfunctie en meer persoonlijke betekenissen. De SPAR is voor ruim de helft van de respondenten een waardevolle plek is waar je dorpingen kunt ontmoeten. Veruit de meerderheid van de respondenten geeft aan dat de SPAR een symbolische betekenis heeft voor het dorp: een dorp 'hoort' een supermarkt te hebben. Dat draagt bij aan de status, de identiteit van het dorp. **We concluderen dan ook dat de (overgrote) meerderheid van respondenten het niet zozeer jammer vinden dat de SPAR dicht gaat vanwege het verdwijnen van de primaire functie of de ontmoetingsfunctie, maar dat vooral de symbolische functie hierin een rol speelt: het idee dat een dorp een supermarkt 'hoort' te hebben.**

Bovenstaande conclusies nemen niet weg dat de groep minder mobiele en veelal oudere dorpsbewoners op zoek moeten naar alternatieven voor het doen van boodschappen, maar ook voor de secundaire functies en het dagelijkse loopje (belangrijk voor de gezondheid). Dit zou kunnen leiden tot een grotere afhankelijkheid van anderen.

De ervaren leefbaarheid van Ulrum hangt niet samen met de negatieve reacties op sluiting. Van de respondenten is 23% ontevreden over de leefbaarheid in Ulrum maar 59% is ontevreden met het voorzieningenaanbod. De afgelopen jaren heeft Ulrum veel voorzieningen verloren: het gevoel van verlies is sterk. Het hele dorp ondergaat een veranderingsproces, wat – in elk geval tijdelijk – kan leiden tot het gevoel van het verliezen van grip op de situatie. Het is goed mogelijk dat dit gevoel veranderd met de tijd. Daarom zullen wij na een periode van 2 jaar een vervolg- onderzoek doen naar de lange termijn ervaringen van het verlies van de SPAR .

De gevolgen van het verdwijnen van de lokale supermarkt voor de inwoners van Ulrum, Groningen

Tialda Haartsen, Suzan Christiaanse en Charlotte Puister

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen

1 Aanleiding

Op 1 juni 2015 is de SPAR supermarkt in Ulrum gesloten. Ondanks een concrete oproep aan de bewoners van Ulrum om in elk geval hun *vergeten* boodschappen bij de SPAR te doen, kon de eigenaar de begroting niet langer rond krijgen.

SPAR Ulrum was samen met vier andere SPAR-winkels¹ in Nederland onderdeel van een pilot van het leefbaarheidsproject “Leefbaarheid in kleine kernen”, van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Doel van deze pilot is te verkennen of de diensten van lokale supermarkten kunnen worden uitgebreid of aangepast om de leefbaarheid van het dorp te verbeteren. In de context van bevolkingskrimp en schaalvergroting van voorzieningen is het voor veel dorpsvoorzieningen moeilijk om volledig, fulltime en in een eigen pand behouden te blijven. Een oplossingsrichting is het zoeken van slimme combinaties en samenwerkingen, zoals het bundelen van het lokale supermarktnetwerk (private functies) met het netwerk van maatschappelijke en publieke taken (zoals een bibliotheek, gemeenteloket of medicijnen uitgifte). Zo kunnen functies die ieder voor zich in een kleine kern niet levensvatbaar zijn, mogelijk in combinatie met elkaar wel beschikbaar blijven.

De sluiting van een voorziening kan significante impact kan hebben op het leven van dorpsbewoners. Het idee is dat een supermarkt bijdraagt aan de leefbaarheid van een dorp: voor de boodschappen, voor de levendigheid van het dorp, maar ook voor de sociale contacten. Als een supermarkt verdwijnt, moeten bewoners op zoek naar een alternatief om de boodschappen te doen. Dit kan tot problemen leiden, vooral voor minder mobiele mensen. **Het is de vraag hoe de inwoners van Ulrum de sluiting van de SPAR ervaren en wat volgens hun de gevolgen zijn voor de leefbaarheid in het dorp.** De Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen heeft hier onderzoek naar gedaan. Dit onderzoek is (mede)gesubsidieerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Het onderzoek naar de gevolgen van het verdwijnen van de SPAR voor de inwoners van Ulrum bestaat uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel is een kwantitatief onderzoek naar de mening over de sluiting van de SPAR, ten tijde van de sluiting in 2015 (nulmeting). Het tweede onderdeel is een kwalitatief onderzoek dat één jaar na de sluiting zal plaatsvinden. Het derde onderdeel is kwantitatieve effectmeting die twee jaar na de sluiting zal plaatsvinden. Dit rapport doet verslag van de resultaten uit het eerste meetmoment: de enquête onder alle inwoners van Ulrum in mei 2015, vlak voor de sluiting van de SPAR. Het was toen al wel bekend dat de SPAR zou gaan sluiten.

¹ Een deel van deze supermarkten betrof een vestiging van de Attent-formule van SPAR-Holding.

Het rapport is als volgt opgebouwd. We geven eerst een korte situatieschets van het dorp Ulrum en de omgeving, en de ontwikkelingen op het gebied van voorzieningen (H2). Vervolgens komt de methode van onderzoek aan bod (H3). Daarna presenteren we de resultaten van ons onderzoek: de kenmerken van de respondenten (H4), het gebruik van de SPAR door de respondenten (H5), de reactie op en mening over de sluiting van de SPAR (H6) en de tevredenheid over de leefbaarheid en het voorzieningenaanbod in Ulrum (H7). Het rapport eindigt met de conclusies (H8) en een doorkijkje naar welke alternatieven voor de verdwenen functies er intussen in Ulrum zijn gevonden (H9).

2 Situatieschets

Ulrum is een dorp van 1410 inwoners en 610 huishoudens in het noordwesten van de provincie Groningen. Het ligt circa 5 kilometer van Zoutkamp, 3 kilometer van Leens, 7 kilometer van Kloosterburen, 16 kilometer van Winsum en 28 kilometer van Groningen. Ulrum maakt onderdeel uit van de gemeente De Marne. Deze gemeente heeft te maken met een afnemende, vergrijzende en ontgroenende bevolking en het is de verwachting dat deze trends de komende jaren zullen doorzetten.

Het Woon- en Leefbaarheidsplan 2011-2021 van de gemeente De Marne (2011) stelt dat het draagvlak voor de aanwezige winkels in De Marne onder de landelijke normen ligt. De combinatie van bevolkingsafname en voortgaande schaalvergroting in de detailhandel zal zorgen voor een verdere daling van dit draagvlak. Een onderzoek naar de detailhandel in De Marne uit 2004 concludeerde al dat clustering van winkelvoorzieningen noodzakelijk is om een compleet voorzieningenaanbod in de gemeente te behouden. Mede op basis van dit onderzoek uit 2004 is een plan ontwikkeld voor de ontwikkeling van een winkelcentrum in Leens met twee supermarkten – waaronder één discounter – om zo een sterk winkelhart in de gemeente te creëren. Dit winkelcentrum is in april 2013 geopend.

Supermarkten in de omgeving van Ulrum zijn de SPAR in Zoutkamp, de Attent supermarkt in Oldehove, de COOP Compact in Kloosterburen en de COOP Compact in Eenrum. Het dichtst bij zijn echter de winkels in Leens (3 km). Hier zat tot eind maart 2013 de Golff supermarkt. Sinds april 2013 is het nieuwe winkelcentrum in Leens geopend, met een Jumbo en een Aldi supermarkt.

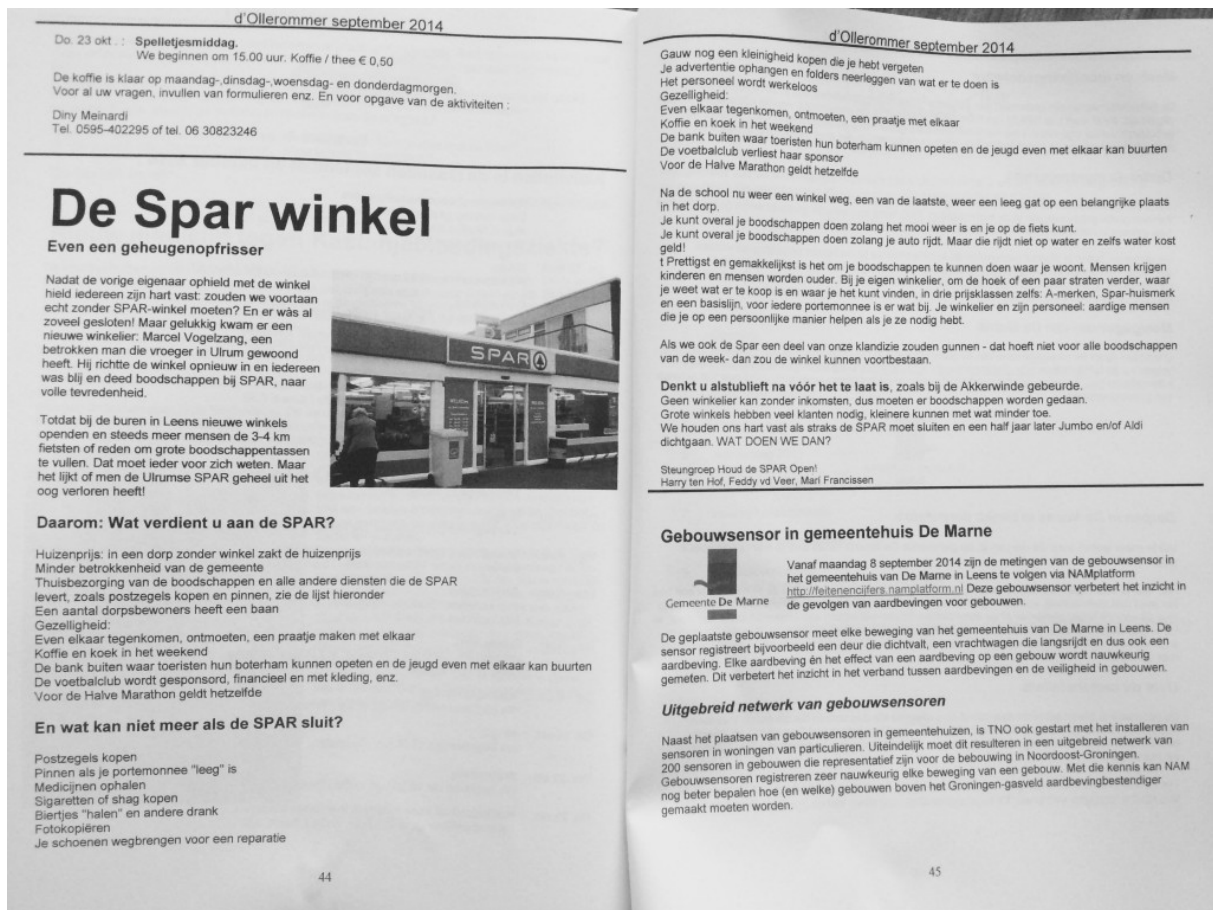
Figuur 1: Ulrum en de nabijgelegen dorpen

Op het gebied van voorzieningen is er de afgelopen 15 jaar veel veranderd in Ulrum. Sinds eind jaren 1990 sloten het postkantoor, de slager, het politiebureau, de spaarbank, de verfwinkel, de ijzerwinkel en de keukenwinkel. Na verloop van tijd verdwenen ook de Rabobank, een café, schoenwinkel, kledingwinkel, huishoudwinkel, woonwinkel, bloemenwinkel, huisarts, bibliotheek en recent één van de twee basisscholen en de fietsenwinkel. De sluiting van deze dorpsvoorzieningen is overigens niet (alleen) toe te schrijven aan de veranderingen in de bevolking: schaalvergroting van voorzieningen, de toename van de mobiliteit van consumenten en veranderingen in het consumentengedrag spelen een zeer grote rol.

De veranderingen gingen ook aan de supermarkt in Ulrum niet voorbij. Voormalig eigenaar Schaap besloot begin 2013 de SPAR te verkopen aan SPAR Holding en zich te concentreren op de rijdende supermarkt (die hij al had toen hij SPAR eigenaar was). SPAR Holding verkocht de SPAR direct door aan Marcel Vogelzang, waardoor de winkel zonder tussentijdse sluiting voor het dorp behouden bleef. Met Schaap werd afgesproken dat de rijdende winkel niet in Ulrum zou rijden om concurrentie te beperken.

In het najaar van 2014 gaf Vogelzang aan dat de SPAR onderneming financieel niet uit kon. Op initiatief van SPAR Holding is toen een enquête in het dorp gehouden over hoe de ideale dorpswinkel er uit zou moeten zien en welke activiteiten en diensten Vogelzang aan de SPAR zou kunnen toevoegen. Onder andere het verzoek aan alle inwoners om 2 euro per week extra te besteden in de SPAR kwam hier uit voort. Min of meer tegelijkertijd kwam de Steungroep Houd de SPAR in actie, bijvoorbeeld door in de lokale dorpskrant d Ollerommer een stukje te schrijven over wat de SPAR betekent voor het dorp. Uiteindelijk hebben al deze acties niet mogen baten en is de SPAR per 1 juni 2015 gesloten.

3 Methode

In de periode van 13 tot en met 27 mei 2015 hebben we in Ulrum een enquête van deur tot deur rondgebracht en enkele dagen later weer bij alle adressen afgehaald. Doel van deze persoonlijke aanpak was het verkrijgen van een zo hoog mogelijke respons. Als de bewoners niet thuis waren *op het moment van uitdelen* is de enquête met een begeleidende brief door de bus gedaan, met het verzoek of een meerderjarig persoon van het betreffende huishouden de enquête wilde invullen. De bevolkingsgroep onder 18 jaar is dus niet meegenomen in het onderzoek. In gevallen waarin de bewoners niet thuis waren *op het moment van ophalen* hebben we antwoordbrieven door de bus gedaan met het verzoek om de enquête op te sturen. Van de 610 uitgedeelde enquêtes hebben we er 312 terug gekregen, een respons van 51%.

Bij het uitdelen en ophalen van de enquêtes bleek dat mensen die geen gebruik maakten van de SPAR minder genegen waren om de enquête in te vullen. In zulke gevallen hebben we een pleidooi gehouden om de enquête toch in te vullen, omdat wij ook graag reacties wilden van mensen die geen gebruik maakten van de SPAR. Het is echter niet zeker of dit altijd gelukt is. Mogelijk zit er dus een lichte 'bias' in de respons: het kan zijn dat mensen die de SPAR niet gebruikten, de enquête minder vaak hebben ingevuld.

De enquête is opgebouwd uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel gaat over het gebruik van de SPAR, het tweede over de reactie op de sluiting en de derde over persoonskenmerken van de respondenten en hun verbondenheid met Ulrum. In het gedeelte over het gebruik van de SPAR maken we onderscheid in de primaire functie (boodschappen doen), de secundaire functies (pinautomaat, medicijn-ophaal punt en post-punt) en de sociale functie van een supermarkt als ontmoetingsplek. Bij 'huidig' gebruik van de supermarkt en het verwachte gebruik van alternatieve supermarkten speelt afstand en persoonlijke mobiliteit een belangrijke rol, vandaar dat wij ook hebben gevraagd naar beschikking over gemotoriseerd vervoer. In het tweede onderdeel van de enquête hebben we gevraagd naar de reactie van de respondenten op de sluiting, en gekeken of verbondenheid met de plek of afhankelijkheid van de (verschillende) functies daarin een rol kan spelen. Daarnaast hebben we ook gekeken of mensen vinden dat een supermarkt een symbolische functie heeft voor het dorp, los van het daadwerkelijke gebruik van de winkel voor boodschappen. In het laatste onderdeel vroegen we naar ervaren leefbaarheid en verbondenheid met het dorp, en tevredenheid met het algemene voorzieningenaanbod.

4 Kenmerken respondenten

Dit hoofdstuk presenteert de persoonskenmerken van de respondenten, hun verbondenheid met Ulrum en de betekenissen die de supermarkt voor hen heeft. Deze variabelen gebruiken we in de vervolganalyses in de hoofdstukken 5 t/m 7 om het gebruik van de SPAR, de reactie op de sluiting en de ervaren leefbaarheid te verklaren.

4.1 Persoonskenmerken

Persoonskenmerken zoals leeftijd en individuele mobiliteit kunnen van invloed zijn op de reactie op de sluiting van de SPAR en op de manier waarop de leefbaarheid in Ulrum wordt ervaren. Uit de analyse blijkt dat 66% van de respondenten vrouw is en 34% man. De respondenten zijn tussen de 18 en 96 jaar oud, waarvan 64% tussen de 18 en 64 jaar, 17% tussen de 64 en 74 jaar en 19% boven de 75. **Het aandeel ouderen boven de 65 jaar (36%) in onze respons is relatief groot:** volgens de gemeente De Marne is 22% van de inwoners van Ulrum boven de 65 jaar (in 2010). Het kan zijn dat ouderen meer geneigd waren de enquête in te vullen omdat deze groep meer afhankelijk is van de SPAR en er meer gebruik van maakt.

Wat betreft de huishoudenssamenstelling blijkt dat ongeveer één derde van de respondenten alleen woont, iets meer dan één derde een tweepersoons huishouden heeft en het laatste derde deel is een één of tweepersoons huishouden met kinderen (of koos voor categorie overig). Dit komt grotendeels overeen met de gegevens van gemeente De Marne uit 2010, hoewel onze respons een iets groter aandeel tweepersoons huishoudens en wat minder alleenstaanden bevat.

Het opleidingsniveau van de respondenten is als volgt: 11% heeft lagere school, 44% heeft LBO, MAVO/VMBO of MBO-1, 31% heeft HAVO, VWO of MBO-2, MBO-3 of MBO-4, 13% heeft HBO en 1% heeft WO. Ten behoeve van de verdere analyses is opleidingsniveaus in twee categorieën opgedeeld: een lager (55%) en hoger opleidingsniveau, vanaf HAVO/VWO/MBO-2 niveau en hoger (45%).

In de enquête is gevraagd naar de vervoersmiddelen die respondenten tot hun beschikking hebben. Hierbij zijn 5 antwoordmogelijkheden gehanteerd en er waren meerdere antwoorden mogelijk: één of meerdere auto's, scooter/bromfiets, fiets, scootmobiel en geen. Slechts 4% van de respondenten geeft aan geen van de genoemde vervoersmiddelen tot zijn of haar beschikking te hebben. De fiets blijkt met 79% het vervoersmiddel te zijn dat de respondenten veelal bezitten, gevolgd door de auto (74%). Voor het doen van de boodschappen blijkt de auto (61%) meer te worden gebruikt dan de fiets (45%).

Ten behoeve van de verdere analyses hebben we een categorie 'gemotoriseerd vervoer' samengesteld (in bezit van auto of scooter/bromfiets). **Ruim 80% van de respondenten heeft beschikking over gemotoriseerd vervoer.** Vaak zijn het de 75+'ers die geen gemotoriseerd vervoer hebben (53%) tegenover 11% van de 65-75 jarigen en 10% van de respondenten tussen de 18 en 64 jaar.

4.2 Verbondenheid met Ulrum

De mate waarin inwoners zich verbonden voelen met Ulrum kan (ook) van invloed zijn op reactie op de sluiting van de SPAR en op de ervaren leefbaarheid. De verbondenheid met Ulrum leiden we af uit de woonduur, uit de zelf gerapporteerde verbondenheid met het dorp, en uit de mate van gerichtheid op het dorp voor verschillende activiteiten. De meerderheid van de respondenten (59%) blijkt 25 jaar of langer in Ulrum te wonen. 15% woont er korter dan 10 jaar. Op de vraag hoe verbonden de respondenten zich voelen met Ulrum geeft 60% aan zich verbonden tot zeer verbonden voelen met het dorp. 21% heeft 'neutraal' geantwoord, en 18% voelt zich niet/weinig verbonden met Ulrum (vraag 17, vijf antwoordcategorieën van niet verbonden tot zeer verbonden). **De meerderheid van de respondenten heeft dus een langere woonduur in Ulrum en voelt zich verbonden met het dorp.**

De gerichtheid op het dorp is onderverdeeld in gerichtheid op Ulrum voor voorzieningen, werk en sociale contacten (vraag 18). De vijf antwoordcategorieën lopen van 'helemaal niet op Ulrum gericht' tot 'zeer op Ulrum gericht'. Uit tabel 1 blijkt dat de **respondenten het meest op Ulrum gericht zijn voor hun sociale contacten. Daarna volgt voorzieningen, en tenslotte werk.**

Er bestaat een significant verschil in de gerichtheid op Ulrum naar leeftijd, met name voor de aspecten voorzieningen en sociale contacten. **Hoe ouder mensen zijn, hoe sterker de gerichtheid op Ulrum.** Ook verschilt de gerichtheid op Ulrum significant tussen respondenten met en zonder gemotoriseerd vervoer: **respondenten zonder gemotoriseerd vervoer zijn voor voorzieningen en sociale contacten, en in mindere mate ook voor werk, sterker gericht op Ulrum.**

Tabel 1: Gerichtheid op Ulrum voor sociale contacten, voorzieningen en werk, naar leeftijd en beschikbaarheid over gemotoriseerd vervoer (gemiddelde score op vijfpuntschaal, hoe hoger hoe meer gericht op Ulrum)

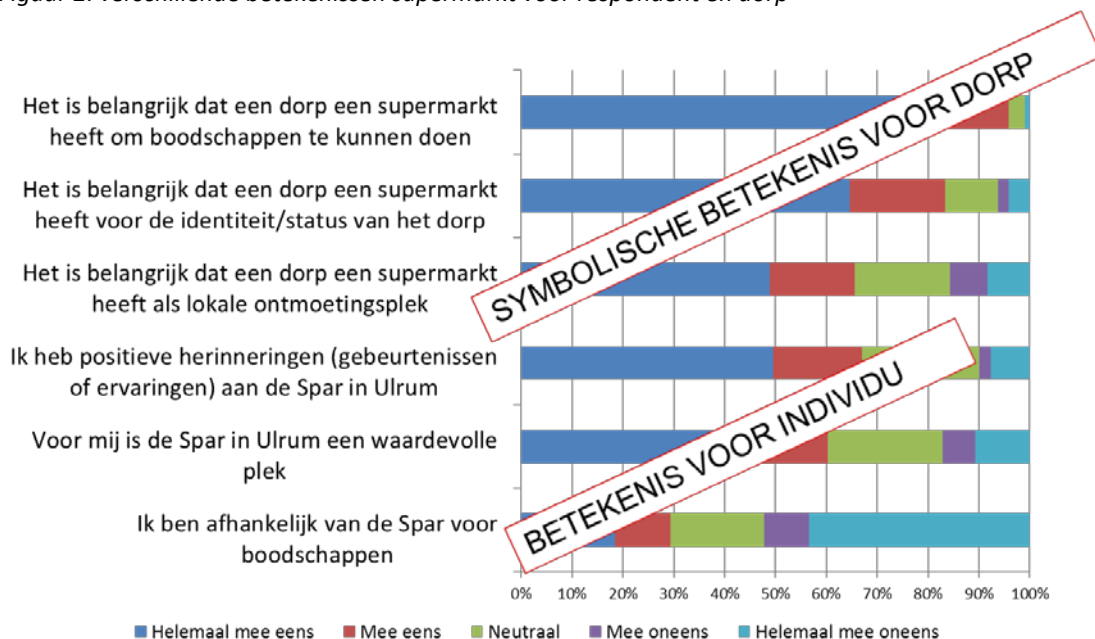
		Sociaal	Voorzieningen	Werk
Totaal		3,52	3,08	2,20
Leeftijdscategorieën	18 tot 64	3,32	2,72	2,12
	65 tot 74	3,69	3,31	2,19
	75+	4,18	4,28	2,83
Gemotoriseerd vervoer	Ja	3,38	2,85	2,12
	Nee	4,20	4,25	2,82

4.3 Betekenissen supermarkt

De (symbolische) betekenis die een supermarkt heeft voor een dorp kan (ook) van invloed zijn op de reactie op de sluiting en ervaring van leefbaarheid. Uit wetenschappelijke literatuur blijkt dat de betekenis die een plek heeft voor iemand, en de mate waarin men zich verbonden voelt met deze plek, van invloed kan zijn op reactie bij een verandering (Devine-Wright, 2009). Dit kan ook het geval zijn bij de sluiting van een supermarkt. De 'betekenis' die de SPAR heeft voor verschillende inwoners van Ulrum kan bijvoorbeeld beïnvloed worden door de fysieke kenmerken van de plek (of gebouw), de eventuele sociale functie, positieve herinneringen of door heersende symbolische overtuigingen (zoals 'zonder supermarkt is een dorp geen volwaardig dorp'). Men kan echter ook afhankelijk zijn van de supermarkt voor het doen van boodschappen. Deze factoren kunnen maken dat voor sommige mensen de supermarkt belangrijker is dan voor andere mensen en dat kan de reactie op sluiting beïnvloeden.

In de enquête is gevraagd wat een supermarkt voor de respondent of voor het dorp betekent op basis van de bovenstaande factoren. Respondenten konden aangeven in hoeverre ze het eens waren met zes stellingen (zie figuur 2; vraag 8 in enquête, antwoorden op vijfpuntschaal van helemaal mee eens tot helemaal mee oneens). De eerste drie stellingen gaan over een meer algemeen/gezamenlijk beeld van waarom *een* dorp *een* supermarkt moet hebben, en de laatste drie stellingen over de persoonlijke betekenis van de SPAR voor de respondenten.

Figuur 2: verschillende betekenissen supermarkt voor respondent en dorp

Uit figuur 2 blijkt dat de stellingen over de *symbolische betekenis* van een supermarkt voor het dorp (aanwezigheid supermarkt is belangrijk 1. om boodschappen te *kunnen* doen en 2. voor de identiteit/status dorp) het hoogst scoren. **Het hebben van een supermarkt speelt kennelijk een grote rol in de identiteit van een dorp.** De betekenis van de supermarkt als *lokale ontmoetingsplek* wordt ook belangrijk gevonden, net als het hebben van positieve herinneringen aan de SPAR.

Van de drie stellingen die over de *betekenis van de supermarkt voor het individu* gaan, is het vooral opmerkelijk dat slechts 27% van de respondenten het (helemaal) eens is met de stelling over de afhankelijkheid van de supermarkt voor boodschappen. **Hieruit blijkt dat een kleine groep respondenten echt afhankelijk is van de SPAR voor boodschappen.** De respondenten die 'heel erg

mee eens' hebben geantwoord zijn voornamelijk 75 jaar en ouder (66%) en mensen zonder gemotoriseerd vervoer (71%).

5 Gebruik van de SPAR

5.1 Gebruiksfrequentie

De mate waarin respondenten de verschillende functies van de SPAR gebruiken zou van invloed kunnen zijn op reactie op de sluiting van de SPAR. **Een ruime meerderheid (94%) van de respondenten geeft aan 'wel eens' naar de SPAR te gaan.** In de enquête is vervolgens gevraagd *hoe vaak* respondenten gebruik maken van de SPAR, met vier antwoordmogelijkheden: elke dag, een tot meerdere malen per week, meerdere malen per maand en zelden tot nooit. Het blijkt dat 73% elke dag of meerdere dagen per week bij de SPAR komt, zo'n 17% de SPAR meerdere malen per maand bezoekt en 10% er zelden tot nooit komt. Hierbij plaatsen we de kanttekening dat we verwachten dat de mensen die zelden of nooit gebruik maken van de SPAR wellicht minder geneigd waren de enquête in te vullen.

Het zijn **vooral de oudere leeftijdsgroepen (65 tot 74 en 75+) die significant vaker naar de SPAR** gaan dan hun jongere (18 tot 64) dorpsgenoten. Ook respondenten die geen auto of scooter/bromfiets tot hun beschikking hebben, maken significant vaker gebruik van de faciliteiten van de SPAR.

Tabel 2: Bezoek SPAR naar leeftijdscategorie

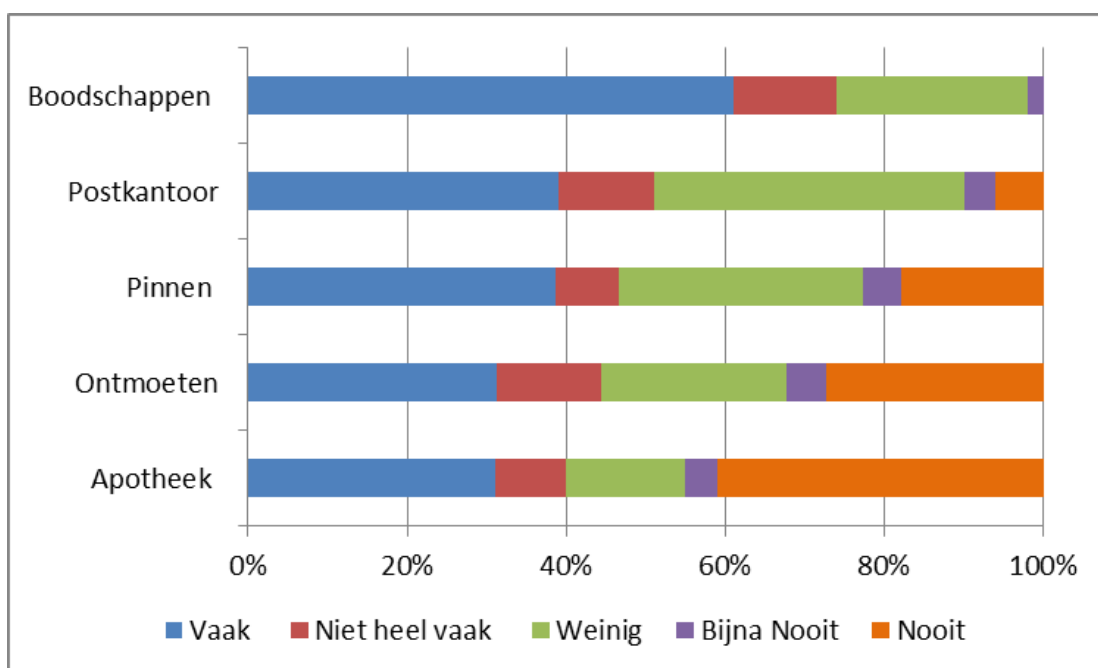
	Elke dag	Meerdere malen per week	Meerdere malen per maand	Zelden tot nooit	Totaal (N)
18 tot 64	9%	55%	24%	12%	100% (182)
64 tot 74	4%	79%	6%	10%	100% (48)
75+	9%	82%	5%	4%	100% (57)
Totaal (N)	24	185	49	29	287

Tabel 3: Bezoek SPAR in relatie tot de beschikbaarheid van gemotoriseerd vervoer (ja/nee)

	Elke dag	Meerdere malen per week	Meerdere malen per maand	Zelden tot nooit	Totaal (N)
Ja	7%	61%	20%	12%	100% (232)
Nee	14%	80%	4%	2%	100% (56)
Totaal (N)	24	186	49	29	288

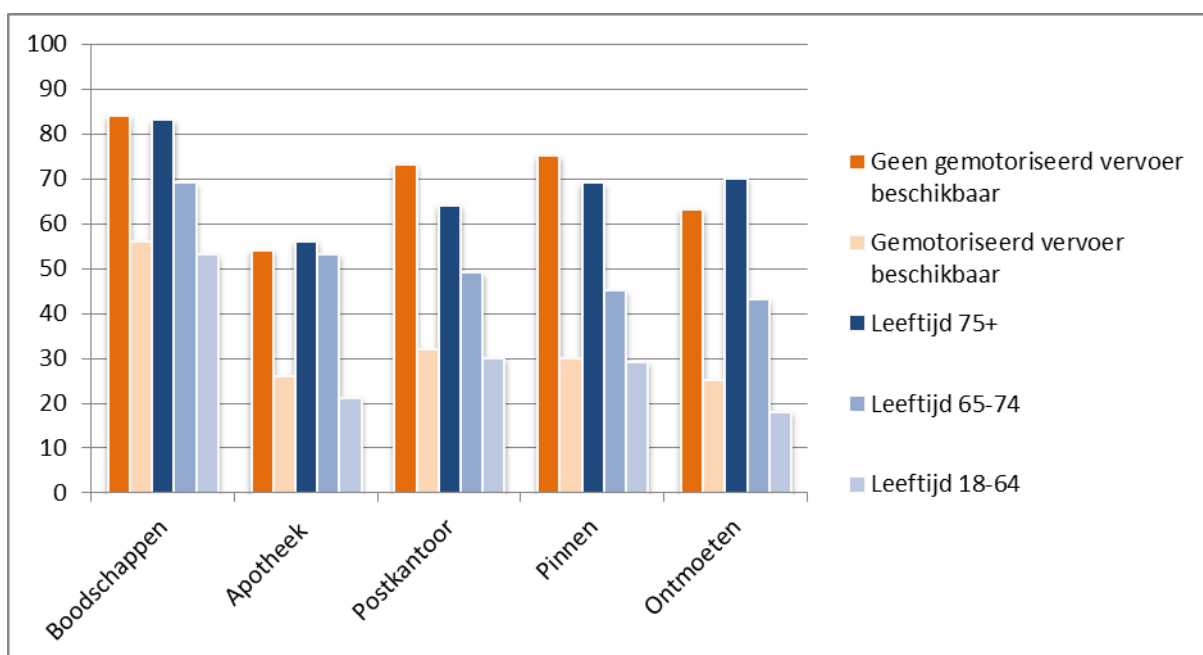
Bij de SPAR in Ulrum konden mensen niet alleen hun boodschappen halen, er waren ook andere functies, zoals een pinautomaat, het postkantoor en een afhaalpunt van de apotheek. Uit figuur 3 blijkt dat de SPAR het meest voor boodschappen wordt gebruikt. Desalniettemin geeft ongeveer een derde van de respondenten aan de secundaire faciliteiten vaak te gebruiken.

Figuur 3: gebruik van de SPAR, naar verschillende functies

Figuur 4 presenteert respondentkenmerken van respondenten die bij de verschillende functies van de SPAR hebben aangegeven dat ze die vaak gebruiken. Het valt op dat vooral de ouderen en mensen zonder gemotoriseerd vervoer gebruik maken van de SPAR, zowel voor boodschappen, maar vooral ook voor de secundaire en ontmoetingsplaats-functie'.

Figuur 4: Respondenten die de SPAR vaak gebruiken, naar verschillende functies, leeftijdscategorie en gemotoriseerd vervoer

5.2 Relatie kenmerken respondenten en gebruik SPAR

Om er achter te komen welke aspecten significant van invloed zijn op het gebruik van de SPAR, hebben we een Logistische Regressie analyse uitgevoerd (zie tabel 4). Deze regressie berekent de grootte van de kans waarin persoonskenmerken, de verbondenheid met Ulrum en de betekenissen van de supermarkt invloed uitoefenen op het gebruik van de SPAR.

In tabel 4 worden de zogenaamde beta-coëfficiënten (*Expected B*) van de Logistische Regressie weergegeven. Deze coëfficiënten geven aan wat de sterkte is van het verband tussen de stellingen en frequentie van bezoek aan de Spar. Hoe hoger de waarde, hoe sterker het verband. Alleen de stellingen die vet gedrukt zijn, dragen op een statisch significante manier bij aan het verklaren van het gebruik van de supermarkt.

Uit tabel 4 blijkt dat geslacht significant is: de kans dat een vrouw meer dan één keer per week naar de SPAR gaat is 0,3 keer zo groot als de kans dat een man dit doet. De overige persoonskenmerken zijn niet van significante invloed op de kans dat mensen de SPAR gebruiken. **Dit betekent dat het gebruik van de SPAR niet samenhangt met van leeftijd, huishoudenstype en het al dan niet beschikken over gemotoriseerd vervoer.**

Ook is geen enkele van de variabelen die de verbondenheid met Ulrum uitdrukken van significante invloed op de kans dat mensen de SPAR gebruiken. **Met andere woorden: het gebruik van de SPAR hangt niet samen met de binding die mensen met het dorp hebben.**

Van de stellingen over de betekenis van de SPAR zijn twee stellingen significant van invloed op het gebruik van de SPAR. Het gaat om stellingen die betrekking hebben op de betekenis van de SPAR voor het individu. **Respondenten die aangeven dat de SPAR een waardevolle plek voor hen is, hebben een ruim 3 keer zo grote kans dat zij de SPAR meer dan één keer per week bezoeken dan respondenten die de SPAR geen waardevolle plek vinden.** Daarnaast hebben respondent die voor hun boodschappen afhankelijk zijn van de SPAR, zeker 25, 5 keer zo veel kans om vaak de Spar te bezoeken. Deze stelling komt er dus het sterkst uit. **Het is ook wel logisch dat de mensen die aangeven afhankelijk te zijn van de Spar er ook vaker heen gaan.**

Tabel 4: Logistische Regressie Analyse op frequentie bezoek van SPAR (0 = weinig > minder dan één keer per week, 1 = vaak > één keer per week of meer)

Hoe vaak bezoekt u de SPAR in Ulrum?		ExpB
Persoonskenmerken	Geslacht (0 = man; 1 = vrouw)	,302**
	Leeftijd	,997
	Huishouden Alleenwonend	4,183
	Huishouden Tweepersoons	4,706
	Huishouden tweepersoons met kinderen	3,841
	Huishouden Eénoudergezin	3,077
	Beschikking over gemotoriseerd vervoer (0= nee; 1=ja)	2,599
	Opleidingsniveau (0= lager; 1=hoger)	,873
Verbondenheid met Ulrum	Hoe lang woont een respondent in Ulrum	1,006
	Verbondenheid met Ulrum	1,908
	Gericht op Ulrum voor voorzieningen	,000
	Gericht op Ulrum voor werk	,987
	Gericht op Ulrum voor sociale contacten	,000

Betekenenissen supermarkt	Supermarkt belangrijk voor dorp als plek om boodschappen te kunnen doen	,634
	Supermarkt belangrijk voor dorp voor identiteit/status	1,090
	Supermarkt belangrijk voor dorp als ontmoetingsplek	2,314
	Ik heb positieve herinneringen aan Spar Ulrum	2,658
	Spar is voor mij een waardevolle plek	3,212*
	Ik ben afhankelijk van de Spar voor boodschappen	25,593*
<i>N = 233, R square (Nagelkerke)= 0,553;</i>		<i>resultaat significant voor $p < 0,05^*$; $p < 0,01^{**}$</i>

Eerder hebben we al gezien dat 27% van de respondenten heeft aangegeven dat zij (heel) afhankelijk zijn van de SPAR voor hun boodschappen. We gaan er van uit dat het voor deze groep het meest vervelend is dat de SPAR gaat sluiten. Om erachter te komen welke Ulrummers afhankelijk van de SPAR zijn voor hun boodschappen, hebben we eveneens een regressie analyse gedaan.

Uit tabel 5 blijkt dat **de afhankelijkheid van de SPAR voor boodschappen toeneemt met de leeftijd. Ook mensen zonder gemotoriseerd vervoer zijn afhankelijker van de SPAR** voor hun boodschappen.

Afhankelijkheid van de SPAR hangt bovendien significant samen met de gerichtheid op Ulrum voor voorzieningen, en met de persoonlijke betekenis van de SPAR als een waardevolle plek.

Tabel 5: Meervoudige Lineaire Regressie Analyse op afhankelijkheid van SPAR voor boodschappen (0 = Helemaal mee oneens tot 5= Helemaal mee eens)

Ik ben afhankelijk van de SPAR voor boodschappen		B
Persoonskenmerken	Geslacht (0= man, 1 = vrouw)	,111
	Leeftijd	,014*
	Huishouden Alleenwonend	-,357
	Huishouden Tweepersoons	-,729
	Huishouden tweepersoons met kinderen	-,869
	Huishouden Eénoudergezin	-,680
	Beschikking over gemotoriseerd vervoer (0=ja, 1=nee)	1,390**
	Opleidingsniveau (0=hoger, 1=lager)	-,313
Verbondenheid met Ulrum	Hoe lang woont een respondent in Ulrum	-,003
	Verbondenheid met Ulrum	-,025
	Gericht op Ulrum voor voorzieningen	,232**
	Gericht op Ulrum voor werk	,037
	Gericht op Ulrum voor sociale contacten	,016
Betekenenissen supermarkt	Supermarkt belangrijk voor dorp als plek om boodschappen te kunnen doen	,097
	Supermarkt belangrijk voor dorp voor identiteit/status	-,068
	Supermarkt belangrijk voor dorp als ontmoetingsplek	,066
	Ik heb positieve herinneringen aan Spar Ulrum	,119
	Spar is voor mij een waardevolle plek	,265**
<i>N = 312, R square: 0,626</i>		<i>significant voor $p < 0,05^*$; significant voor $p < 0,01^{**}$</i>

6 Reactie op de sluiting van de SPAR

6.1 Mening en eerste reactie sluiting SPAR

Op de vraag 'Wat vindt u er op dit moment van dat de SPAR dicht gaat' antwoordt 65% van de respondenten 'heel erg jammer' en 20% 'een beetje jammer'. De overige 15 % is neutraal of vindt het niet erg.

De open vraag 'wat was uw eerste reactie toen u hoorde van de aanstaande sluiting van de SPAR' (vraag 6) is door 290 respondenten beantwoord. We hebben de antwoorden op twee manieren geanalyseerd.

Ten eerste zijn de antwoorden ingedeeld in de drie hieronder genoemde categorieën van verwachte veranderingen als gevolg van de sluiting. 73 van de 290 antwoorden op deze vraag konden in één van deze categorieën ingedeeld worden:

1. **verwachting veranderingen voor de respondent zelf (of zijn/haar gezin):** 16 keer in antwoord genoemd. Bijna altijd geven de respondenten aan dat het jammer is dat ze er nu geen boodschappen meer kunnen doen. Een deel zegt ook dat ze geen auto hebben en nu op anderen (OV of familie/vrienden met auto) aangewezen zijn om hun boodschappen te doen.

"Het eerste wat ik dacht was waar en hoe moet ik nu boodschappen doen. En ook medebewoners die oud zijn, hoe krijgen die mensen hun boodschappen. Nu kan ik nog fietsen, maar hoe moet het als ik dat niet meer kan, mijn kinderen wonen niet in de buurt. Het is te erg voor woorden dat er in een dorp geen supermarkt meer zit en geen bank." (R67)

2. **verwachting veranderingen voor andere dorpsbewoners :** 30 keer in antwoord genoemd. Unaniem vinden deze mensen het jammer voor de ouderen en minder mobiele in het dorp, die vaak afhankelijk zijn van de lokale supermarkt. Bijna alle 30 respondenten zeggen in een bijzin dat de inwoners van Ulrum (vaak inclusief zichzelf) het er zelf naar gemaakt hebben door naar een supermarkt buiten het dorp te gaan.

"Wat stom! De enige supermarkt voor de hele dorp? Wat moeten de bejaarde medebewoners dan doen?" (R245)

"Niet leuk, vooral voor mensen die geen vervoer hebben en ouderen" (R146)

3. **verwachting veranderingen voor het dorp:** 27 keer in antwoord genoemd. Bijna alle 27 respondenten zeggen dat de levendigheid uit een dorp verdwijnt als er geen winkels zijn, helemaal in de context van de vele voorzieningen die er eerder al zijn verdwenen.

"Heel jammer!!! School en winkel horen in het dorp ook voor sociale contacten en beweging in het dorp." (R267)

"Meer teleurgesteld dat er in Ulrum geen supermarkt kan bestaan... De pinautomaat was al weg, vervolgens het bejaardenhuis en nu dit, zo wordt 't wel erg "doods" hier... Er zijn acties gehouden, maar dit heeft niet geholpen, helaas." (R185)

"Ik vind het een aderlating voor het dorp, maar... wij hebben het met elkaar gedaan. Met elkaar bedoel ik alle dorpsgenoten. Aan de andere kant vind ik 'de Spar' een duur concept en was/ben ik om financiële redenen genoodzaakt een goedkopere supermarkt te bezoeken." (R77)

Ten tweede zijn de antwoorden ingedeeld in drie categorieën naar type reactie, namelijk boos, teleurgesteld en gelaten. 276 van de 290 antwoorden op deze vraag konden in één van deze categorieën ingedeeld worden.

1. **boos** (42 respondenten): een deel van de boze reacties gaat over de vraag hoe het kan dat in een dorp met zoveel inwoners er geen supermarkt kan zijn, en erkent dat (mede)bewoners zelf ergens anders hun boodschappen halen. Met name oudere respondenten maken zich zorgen over hoe ze nu hun boodschappen moeten doen. Anderen stellen dat de gemeente De Marne schuldig is aan de ontwikkelingen, door een winkelcentrum met een Jumbo en Aldi in Leens te ontwikkelen. Een enkeling beweert dat ook SPAR Holding meer had kunnen doen, door al bij de vorige overdracht van eigenaren meer te vernieuwen.

"Dit kan niet waar zijn, voor een dorp als Ulrum geen supermarkt meer!!! Hier waren vroeger zo'n 45 jaar geleden nog 5 kruidenierszaken. Ik heb mijn onvrede hierover niet onder stoelen en tafels geschoven en dit ook her en der gezegd, dat het slecht (voor de toekomst) van ons dorp zal zijn." (R270)

"Boos, niet blij mee. Kan geen actie meer ondernemen. Ben 90 jaar oud." (R175)

"Boos, heel boos. De politieke raadsleden en B&W wilden per se een winkelcentrum [in buurdorp Leens]. Waarom?? Ieder dorp had een supermarkt en iedereen was daar tevreden over!!! En er zijn altijd mensen die naar de Aldi of Jumbo gaan - daar hadden deze supermarkten geen last van. En dan zegt men Ulrum leefbaar dorp maken! Wel, een onleefbaar dorp maakt men er van! " (R129)

2. **teleurgesteld** (118 respondenten): de meeste respondenten die teleurgesteld zijn zeggen verdrietig te zijn en het erg jammer de vinden, voor de oudere inwoners, voor het dorp, en voor de eigenaar.

"Het is gewoon jammer nu kun je even snel naar de winkel straks moet je met de auto naar een ander dorp." (R30)

"Jammer. Bewoners hebben geen "reactie" getoond, na dat in december 2014 bekend werd dat SPAR zwaar had en een oproep deed aan bewoners om de SPAR te steunen, d.m.v. meer boodschappen te doen." (R97)

"Jammer voor de ouderen, maar niet voor mezelf. De Spar is een dure winkel"(R121)

3. **gelaten** (115 respondenten): hier zegt eigenlijk iedereen dat ze het wel verwacht hadden, aangezien de meeste Ulrummers hun boodschappen elders halen, de gemeente twee goedkopere supermarkten in Leens heeft toegestaan, en de SPAR in verhouding te duur was.

"Je kon het zien aankomen: steeds minder mensen in de winkel, de tweede kassa werd zelden nog gebruikt, allerlei acties en info's om de Spar draaiende te houden, steeds minder personeel in de winkel. In je eentje een winkel openhouden lukt niet. De simpelste oplossing was: de inwoners

van Ulrum moesten meer boodschappen doen bij de Spar. Na herhaalde oproepen deden de inwoners dat niet.” (R136)

“Verbaast me dat hij het nog zo lang vol heeft gehouden. Al dapper om te proberen aangezien het al afgaande zaak was bij vorige eigenaar.” (R197)

“Geen verrassing, want sinds de bijeenkomst vorig jaar over het voortbestaan van de SPAR geen enkele vooruitgang kunnen bespeuren. De werkende bevolking van Ulrum bestaat voor het grootste deel uit forenzen, en die kunnen onderweg ook prima hun boodschappen doen in Zoutkamp, Leens, Winsum etc.” (R85)

6.2 Relatie tussen kenmerken respondenten en mening over sluiting

Om er achter te komen welke aspecten van invloed zijn op de mening over de sluiting van de SPAR, hebben we een Lineaire Regressie analyse uitgevoerd (zie tabel 6). Deze regressie berekent het verband tussen de mening over de sluiting van e SPAR en de persoonskenmerken, de verbondenheid met Ulrum en de betekenissen van de supermarkt. Hieruit blijkt dat **de mening over de sluiting van de SPAR niet significant wordt beïnvloed door persoonskenmerken of verbondenheid met Ulrum. Dit betekent dat het niet zo is dat bepaalde groepen Ulrummers het meer of minder jammer vinden dat de SPAR sluit dan andere groepen.**

Wat wel van significante invloed is op de mening over de sluiting van de SPAR is de **stelling “Het is belangrijk dat een dorp een supermarkt heeft om boodschappen te kunnen doen”**. Respondenten die het met deze stelling eens zijn, vinden het significant vaker jammer dat de SPAR sluit. Dit zou een gezamenlijke overtuiging kunnen zijn dat een dorp een supermarkt ‘hoort’ te hebben en verwijst naar de symbolische waarde van een supermarkt voor een gemeenschap. **Ook respondenten die de SPAR een waardevolle plek vinden, zijn negatiever over de sluiting van de SPAR.**

Tabel 6: Lineaire Regressie analyse mening over sluiting SPAR (0 = Helemaal niet erg tot 5= Heel erg jammr)

Wat vindt u er OP DIT MOMENT van dat de SPAR dicht gaat?		B
Persoonskenmerken	Geslacht	,053
	Leeftijd	,001
	Huishouden Alleenwonend	,012
	Huishouden Tweepersoons	,011
	Huishouden tweepersoons met kinderen	,136
	Huishouden Eénoudergezin	,043
	Opleidingsniveau	-,095
	Geen beschikking gemotoriseerd transport	-,074
Verbondenheid met Ulrum	Hoe lang woont een respondent in Ulrum	-,001
	Verbondenheid met Ulrum	,065
	Gericht op Ulrum voor voorzieningen	,060
	Gericht op Ulrum voor werk	,011
	Gericht op Ulrum voor sociale contacten	-,059
Betekenenissen supermarkt	Supermarkt belangrijk voor dorp als plek om boodschappen te kunnen doen	,530**
	Supermarkt belangrijk voor dorp voor identiteit/status	-,049
	Supermarkt belangrijk voor dorp als ontmoetingsplek	,058
	Ik heb positieve herinneringen aan SPAR Ulrum	,019
	Spar is voor mij een waardevolle plek	,260**
	Ik ben afhankelijk van de Spar voor boodschappen	,077
N = 312; R square = 0,534; p-waarde model = 0,000		p < 0,01**

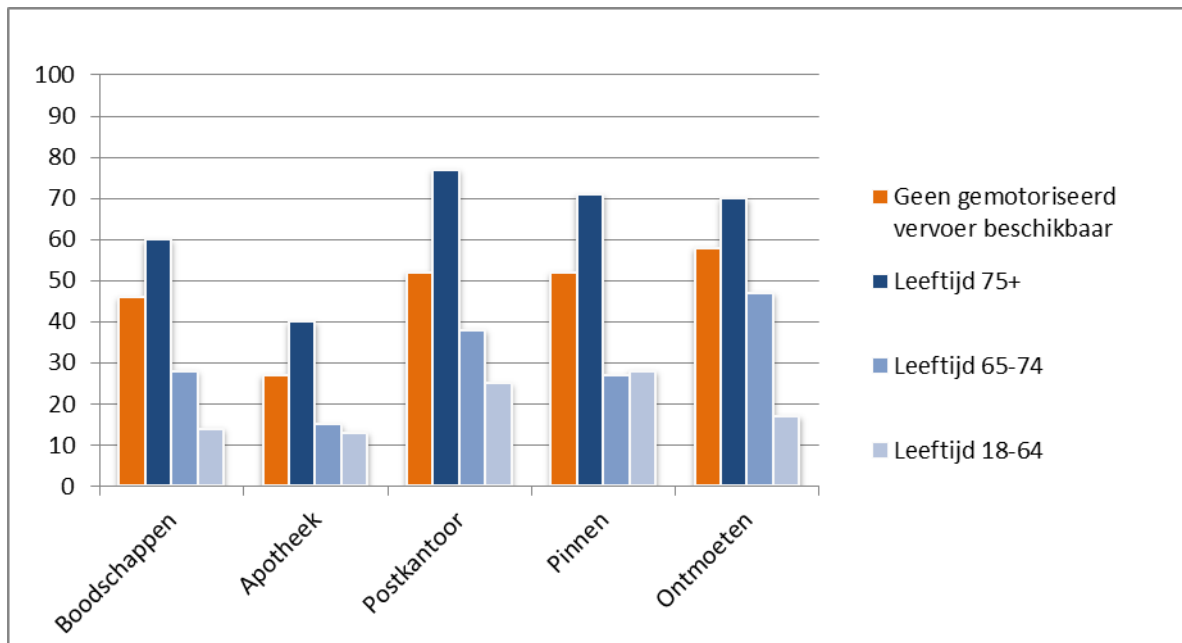
6.3 Verwacht ruimtelijk keuzegedrag: waar straks naar toe?

Wanneer mensen een verandering doormaken zullen zij op zoek gaan naar (nieuwe) oplossingen om de verandering. Ten tijde van de enquête was de SPAR nog niet gesloten en hadden de respondenten nog geen oplossing hoeven vinden voor het sluiten van de SPAR. We verwachtten echter dat respondenten al wel een idee hadden over hoe ze zich aan het ontbreken van een supermarkt in het dorp zouden aanpassen. In de enquête is daarom een vraag gesteld naar de verwachte oplossing (vraag 9). De respondenten konden per functie van de SPAR (boodschappen, apotheek, postkantoor, pinmogelijkheid en ontmoetingsplek) aangeven waar zij hiervoor een vervangende locatie dachten te gaan vinden. Daarnaast konden zij ook aangeven welk vervoermiddel ze daarvoor denken te gaan gebruiken en of ze vinden dat deze nieuwe plaats bereikbaar genoeg is (te ver weg of niet, in vergelijking met de SPAR in Ulrum). Ongeveer 20% van de respondenten heeft deze vraag niet beantwoord. De volgende gegevens zijn gebaseerd op de antwoorden van de 80% van de respondenten die de vraag heeft ingevuld.

Voor de boodschappen geeft 73% van de respondenten die de vraag hebben beantwoord, aan dat zij naar Leens zullen gaan. 10% van de respondenten verwacht in Zoutkamp een alternatieve supermarkt te vinden. Veelal verwachten zij deze nieuwe locatie met de auto of fiets te gaan bezoeken (resp. 76% en 20%). Ook het alternatief voor de apotheekfunctie van de SPAR wordt naar verwachting in Leens of Zoutkamp gevonden (resp. 43% en 19%). De respondenten verwachten ook voor deze functie voornamelijk de auto of fiets als vervoer te gaan gebruiken. Opvallend is wel dat ook Ulrum door ongeveer een vierde van de respondenten wordt genoemd als alternatieve locatie voor de apotheek. We gaan ervan uit dat deze respondenten verwijzen naar de nieuwe locatie van het medicijnen afhaalpunt dat eerst in de SPAR zat is: Drogisterij Vierhuizen. Mogelijk zijn nog niet alle Ulrummers op de hoogte van deze nieuwe locatie. Voor de functie van de SPAR als postkantoor en de pinautomaat wordt door 64% en 80% van de respondenten wederom Leens aangegeven als alternatieve locatie, gevolgd door Zoutkamp en Winsum (beide < 10%). Ook voor deze functie worden de auto en de fiets als belangrijkste vervoermiddel genoemd. Tot slot valt de functie van de Spar als ontmoetingsplaats op, omdat slechts 42% van de respondenten voor deze functie de vraag heeft beantwoord. Voor de ontmoetingsfunctie zien we een ander patroon dan voor de andere functies. Ulrum wordt door 36% van de respondenten als alternatief voor de SPAR genoemd. Er wordt door een aantal respondenten verdere specificaties gegeven zoals sport, school of kerk. Naast Ulrum wordt ook Leens door 28% van de respondenten genoemd. Als vervoersmiddel wordt door de keuze van de respondenten voor Ulrum ook de fiets vaker gebruikt (ongeveer 30%) en ook geeft 10% van de respondenten aan dat zij verwachten lopend naar de nieuwe locatie te kunnen. De auto wordt nog door 50% van de respondenten genoemd.

Tussen de 11% en 26% van de respondenten geeft aan dat de nieuwe locatie voor hen te ver weg is. Voor alle functies geldt dat de groep van 75 jaar en ouder significant vaker aangeeft dat de nieuwe locaties waar zij heen moeten te ver weg zijn (zie figuur 5). Het aandeel van de ouderen dat aangeeft dat het te ver is ligt ongeveer tussen de 40% en 70%. Ook blijkt dat respondenten zonder gemotoriseerd vervoer vaker aangeven dat de nieuwe locatie voor hen te ver weg is. Het percentage respondent dat aangeeft dat het te ver is ligt voor deze groep rond de 50%.

*Figuur 5: mensen die aangeven de nieuwe locatie **te ver** te vinden, naar verschillende functies, per leeftijdscategorie*

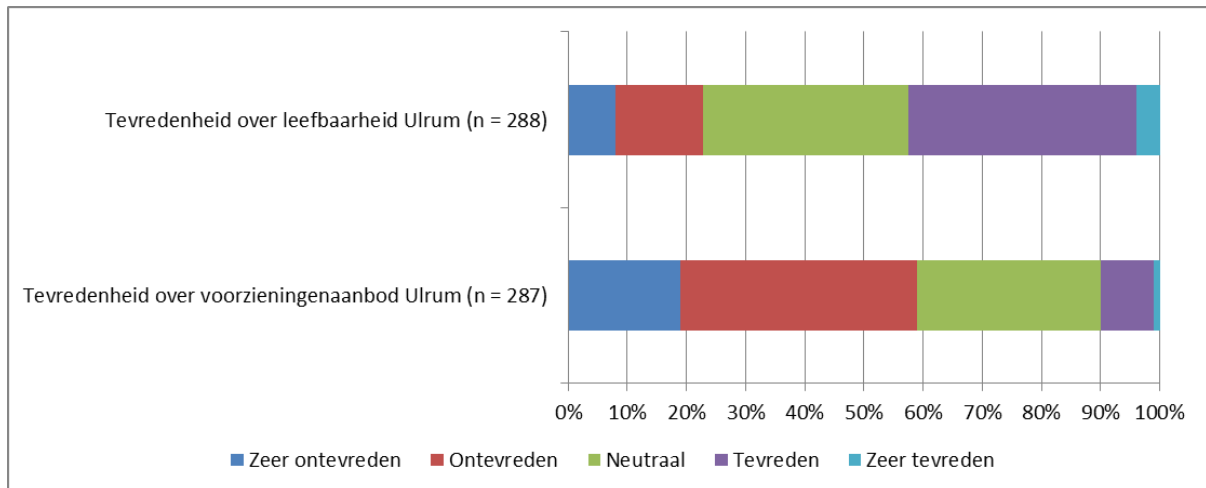

7 Tevredenheid over leefbaarheid en voorzieningenaanbod Ulrum

7.1 Tevredenheid leefbaarheid en voorzieningenaanbod

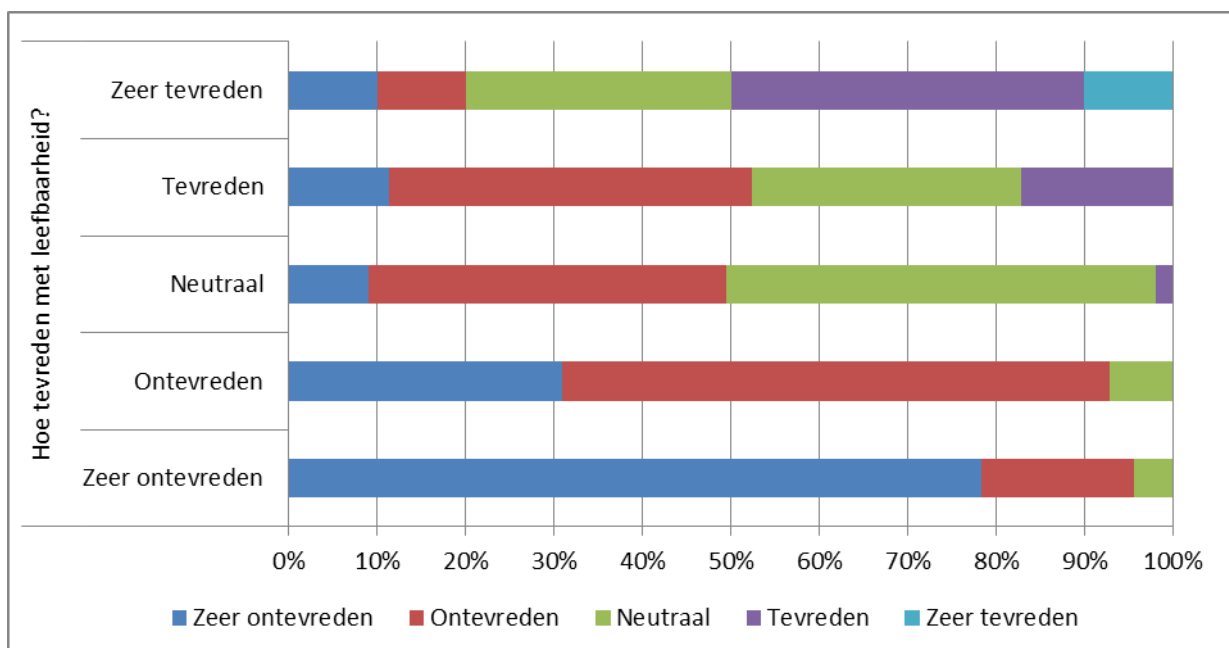
De sluiting van de SPAR, en mogelijk ook de sterke afname van het overige aantal voorzieningen, zouden invloed kunnen hebben op de ervaren leefbaarheid van Ulrum. Figuur 6 geeft een overzicht van de reacties van de respondenten op de tevredenheid over leefbaarheid en voorzieningen. Hieruit blijkt dat 43% (zeer) tevreden is over de leefbaarheid, dat 35% neutraal en 23% (zeer) ontevreden heeft ingevuld. Met de tevredenheid over het voorzieningenaanbod is het anders gesteld: 10% is (zeer) tevreden, 31% is neutraal en 59% is (zeer) ontevreden. De respondenten zijn dus aanzienlijk tevredener over de leefbaarheid dan over het voorzieningenaanbod in Ulrum.

Figuur 6: Tevredenheid over leefbaarheid en voorzieningen in Ulrum

Figuur 7 toont de *relatie* tussen de tevredenheid over de leefbaarheid en de tevredenheid over de voorzieningen in Ulrum. Wat opvalt is dat mensen die tevreden zijn over de leefbaarheid van Ulrum minder ontevreden over de voorzieningen zijn dan mensen die ontevreden zijn over de leefbaarheid. Een correlatieanalyse geeft aan dat **er een matig sterk verband is tussen de tevredenheid over de leefbaarheid en de tevredenheid over voorzieningen** (Spearman's correlatie 0,412). Ontevredenheid over de leefbaarheid hangt dus samen met de ontevredenheid over het voorzieningenaanbod, maar ook andere factoren dan (on)tevredenheid over voorzieningen spelen een rol bij het verklaren van verschillen in tevredenheid over de leefbaarheid.

Figuur 7: De relatie tussen tevredenheid over de leefbaarheid en de tevredenheid over het voorzieningenaanbod in Ulrum

Evenals in de hoofdstukken 5 en 6 hebben we regressies gedaan op de tevredenheid over de leefbaarheid en het voorzieningenaanbod. Beide regressies zijn niet significant. Dit betekent dat de **gevoelens van (on)tevredenheid over leefbaarheid en voorzieningenaanbod niet significant verschillen voor de verschillende typen inwoners van Ulrum.**

7.2 Is Ulrum er op vooruitgegaan?

Om erachter te komen waarover mensen in Ulrum tevreden of ontevreden zijn, hebben we de respondenten gevraagd of ze vinden dat Ulrum er op vooruitgegaan is, en zo ja/nee, hoe dit dan komt. Op de vraag "Vindt u dat het dorp er de afgelopen jaren op vooruit is gegaan?" hebben 37 respondenten "ja" geantwoord, en 253 "nee".

De meeste mensen die "ja" aankruisten, geven in hun argument aan dat er veel levendigheid is en veel georganiseerd wordt, ondanks de verdwenen voorzieningen.

"Er zijn veel voorzieningen verloren gegaan wat er voor zorgt dat het eigenlijk achteruit gaat maar het positieve is dat de mensen zelf zich extra inzetten. Qua verenigingen e.d. is het er zeker op vooruit gegaan." (R72)

"Er gebeurt veel in Ulrum. Ondanks het sluiten van de winkels." (R250)

De respondenten die "nee" aankruisten, verwijzen eigenlijk allemaal naar alles wat er de afgelopen jaren verdwenen is, naar het veranderingsproces, het verlies van voorzieningen, werkgelegenheid en het verzorgingstehuis. Het dorp is daardoor veel minder levendig geworden, zegt men. Het is saai geworden, stil op straat, alles gaat weg, een dood dorp zonder toekomst.

"Alles verdwijnt, Ulrum loopt leeg. En dat is heel erg jammer want het is een fijn dorp om te wonen." (R212)

"Het dorp wordt steeds meer een woondorp, voor alles moet je verder weg." (R37)

"De voorzieningen die hier waren, zoals een kledingzaak, slager, de Blokker, een beddenzaak, het is allemaal verdwenen. Openbare lagere school is dicht, kinderen nu naar Leens of Zoutkamp. Geen huisartsen meer, geen bibliotheek." (R56)

Er zijn vele winkels verdwenen. In mijn optiek is het sluiten van het verzorgingstehuis "Asingahof" een van de grootste oorzaken dat de leefbaarheid van Ulrum achteruit is gegaan. Evenals het sluiten van de openbare school. (R77)

"Sluiting van diverse winkels is niet bevorderlijk voor het dorp geweest. Nu moeten we er zelf wat van maken." (R301)

"Door het verdwijnen van de leegloop o.a. bedrijven weg gaan ook de winkels verdwijnen en echt "de ziel" is uit het dorp." (R277)

Tenslotte hebben nog 77 respondenten aanvullende opmerkingen of suggesties gedaan. Vrijwel alle opmerkingen zijn hierboven al in een andere context besproken, met uitzondering van de volgende twee:

"We zouden het belangrijk vinden dat er een hospice komt. Belangrijker dan bijvoorbeeld een supermarkt. Boodschappen kun je, indien nodig, wel per mail bestellen." (R77)

"Wij missen een goed café dat ook voor 50+ers een ontmoetingsplaats zou kunnen zijn!" (R78)

8 Conclusie

Uit ons onderzoek blijkt dat bijna alle respondenten (94%) wel eens naar de SPAR gaan. 73% van de respondenten komt elke dag of meerdere dagen per week bij de SPAR. Het is mogelijk dat deze cijfers licht overschat zijn, enerzijds doordat we de indruk hebben dat de mensen die zelden of nooit gebruik maken van de SPAR minder geneigd waren de enquête in te vullen, en anderzijds doordat de respons relatief veel oudere inwoners bevat, voor wie de SPAR belangrijk is. Ongeveer een kwart van de respondenten zegt afhankelijk te zijn van de SPAR voor boodschappen. Dit zijn vooral ouderen (met name 75+) en mensen die niet beschikken over gemotoriseerd vervoer.

De grote meerderheid van de respondenten vindt het jammer dat de SPAR dicht gaat. Uit de open vragen blijkt dat een groot deel van de respondenten het vooral sneu vindt voor de groep die naar hun idee het meeste last zal hebben van de sluiting: de minder mobiele ouderen.

We hebben verschillende soorten functies en betekenissen van de SPAR voor de inwoners van Ulrum geanalyseerd: de primaire functie (boodschappen doen), de symbolische betekenis (een dorp 'hoort' een supermarkt te hebben), de ontmoetingsfunctie en de meer persoonlijke betekenis van de SPAR (een waardevolle plek). Uit de analyse bleek dat ongeveer een kwart van de respondenten afhankelijk is van de winkel voor boodschappen, en dat de SPAR voor ruim de helft van de respondenten een waardevolle plek is waar je dorpingen kunt ontmoeten. Veruit de meerderheid van de respondenten geeft aan dat de SPAR een symbolische betekenis heeft voor het dorp: een dorp 'hoort' een supermarkt te hebben waar inwoners boodschappen kunnen doen. Dat draagt bij aan de status, de identiteit van het dorp. We concluderen dan ook dat de (overgrote) meerderheid van respondenten het niet zozeer jammer vinden dat de SPAR dicht gaat vanwege het verdwijnen van de primaire functie of de ontmoetingsfunctie van de supermarkt. Vooral de symbolische functie lijkt hierin een rol te spelen: het idee dat een dorp een supermarkt 'hoort' te hebben.

Bovenstaande conclusies nemen niet weg dat de groep minder mobiele en veelal oudere dorpsbewoners relatief veel last hebben van het verdwijnen van de supermarkt. Zij zullen op zoek moeten naar alternatieven manieren om het "praktische" probleem van de primaire functie op te lossen. Een vraag blijft dan nog wel hoe zit het met de secundaire functie (van ontmoeten) en van het dagelijkse fysieke loopje (ook belangrijk voor de gezondheid). Belangrijk hierbij is ook in hoeverre de gevonden oplossingen resulteren in een grotere afhankelijkheid van anderen en hoe dit van invloed is op de welzijnsbeleving van ouderen.

De afgelopen jaren heeft Ulrum veel voorzieningen verloren: het gevoel van verlies is sterk. Het hele dorp ondergaat een veranderingsproces, wat – in elk geval tijdelijk – kan leiden tot het gevoel van het verliezen van grip op de situatie. Het is goed mogelijk dat dit gevoel van verlies verdwijnt zodra de inwoners geschikte alternatieven voor de verschillende functies van de SPAR hebben gevonden, en er nieuwe dagelijkse of wekelijkse routines zijn ontwikkeld. Daarom zullen wij Ulrum nog twee jaar blijven volgen, zodat we ook de lange termijn ervaringen van het omgaan met het verlies van de SPAR in kaart kunnen brengen.

9 Ondertussen in Ulrum

Sinds de sluiting van de SPAR zijn in Ulrum de volgende alternatieven voor de verschillende functies van de SPAR ontstaan:

- de rijdende winkel van Adolf Schaap bezoekt het dorp nu weer. Hij staat iedere ochtend (maandag t/m zaterdag) bij de Goede Herderkerk aan de Schapenweg en op dinsdag- en donderdagmiddag op de Borgstee (seniorencomplex).
- Vanuit het burgerinitiatief Ulrum 2034 is een groep vrijwilligers gemobiliseerd die op afroep mensen begeleiden en helpen met vervoer (voor meerdere doeleinden, van boodschappen doen tot een bezoek brengen aan het ziekenhuis).
- Het apotheekservicepunt en de postpakket service zijn ondergebracht bij Drogisterij Venhuizen.

Verder is er iedere woensdagmorgen een weekmarkt waar men terecht kan voor een groot aantal producten, en zijn er nog twee groenteboeren in Ulrum.

Literatuur

Devine-Wright, P. (2009). Rethinking NIMBYism: The Role of Place Attachment and Place Identity in Explaining Place-protective Action. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 19, 426-441.

Woon- en Leefbaarheidsplan 2011-2021 (2011). Toekomst voor kwaliteit en ruimte. Gemeente De Marne. Companen.